

HARDOŚĆ (156) *sb f*

a oraz o jasne (w tym w a 3 r. błędne znakowanie).

sg *N* hardość (41). ◇ *G* hardości (45). ◇ *D* hardości (10). ◇ *A* hardość (31). ◇ *I* hardością (8). ◇ *L* hardości (16). ◇ *V* hardości (1). ◇ *pl N* hardości (1). ◇ *A* hardości (2). ◇ *L* hardościach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Pycha, duma, wyniosłość, zarozumiałość; zuchwalstwo; audacia, confidentia, ferocia, temeritas Calep; arrogantia, contumacia, fastus, flatus, iactantia, insolentia, sublatio animi, superbia, tumor animi Cn (156) : ForCnR C2v, E; RejPs 45v; RejKup b8v; Pokorá. Młodzyeńcze [...] Ná to cie twe hárdości z grzechem chcą prziwodzić By fie s pánem y z ludźmi nigdy nie chciał zgodzić BielKom F6v, F5 [2 r.]; A wież iák nie nawidzę złośników w ich hárdości. LubPs hh5v, hh4v; RejWiz 128v; OrzList d4v, e4v; Panie Boże niebá y źemie obáčź hárdość [superbiam] ich Leop Iudith 6/15, Zach 10/11; RejZwierz 37; BibRadz I 3b marg, c marg, Ps 59/13, 2.Mach 15/6, II 44d marg; OrzRozm L4; Pytał go też potym/ kto mu rádził przeciw iemu woýłká zbierać bez przyczyny/ gdyś był w pokoju záchowan? Odpowiedzyał/ moiá hárdość á bogáctwo. BielKron 112, 134, 195, 220v, 321, 333; A zaz to nie Papiełká ieft hárdość/ łwoie rzeczy łpráwiedliwić á w drugich thoż pothępiáć? GrzegRóżn B4v; OrzQuin 04, Aa4v; GórnDworz Dd2v; RejPos 200, 228v marg, 273, 303; RejPosRozpr c3v; BielSat N4v; Pożytki z národzenia Páńłkiego przeciw hárdości. KuczłKat 35 marg; WujJud 36v; BudBib Eccle 8/1, 4.Esdr 11/43; Włzakże kiedy vbogi przychodzi k dołtatku/ Hárdość fie w nim nayduie y wiele niełtátku. MycPrz I B4; CzechRozm 30v; PaprPan T2; ModrzBaz 55v; A iáko oni ktorzy z hárdości wieżę do niebá w Bábiloniey budowáli SkarJedn 20, 138, 181, 190 [3 r.], 194, 249 (24); KochPs 41, 216; SkarŻyw 59, 80, 136, [197], 213; StrykKron 547, 637, 647, 782 [2 r.]; CzechEp 14; KochPieś 24; Niémáłż w tobie nic hárdości/ Co więc rzadko przy gładkości. KochSob 69; ArtKanc C4v; KmitaPsal A2v; Calep 238b, 414b; GrabowSet S2v; LatHar 67, 639; WujNT Iac 4/16, 2.Petr 2/18, Yyyyy4; WysKaz 30; KmitaSpit A2; SkarKaz)(2v,)(4, 42b, 245b, 352a (9); CzahTr B3v, G4; GosłCast 58; Cefárzowey hárdość od Biłkupá poniżona SkarKazSej 680a marg, 675a, 676a, 680a, 684a, 693b; KlonWor 57; SzarłRyt B3.

W połączeniach szeregowych (16): Ale włzytkich hárdość/ łoterłtwo/ á zápámiętánie/ Krol Azyey Epiphanes [...] przewyciężył BielKron 265v, 437v; otworzą fie walki y nienawiści/ á to z nowych przyczyn/ iáko z niecierpliwości/ z wielkiej żądze ku pomłście/ z hárdości/ z łákomłtwá/ y tudzież z chytrych á obłudnych porad LeovPrzep B4v; GórnDworz C6, Gg6; WujJud 197; RejPosWstaw [110²]v; CzechRozm 68; ModrzBaz 12v; SkarJedn 150, 155; LatHar 597; SkarKaz)(3, 242a, 314a; SkarKazSej 705a.

W charakterystycznych połączeniach: hardość cielesna, dawna, diabelska, heretycka, nadęta, niemiecka, nieżnośna (3), papieska (2), piekielna, próżna (2), przemierzła, sroga, szkodliwa, łwiecka (2), uporna, wielka (3), wielkomysłna, wrodzona (3); hardość rozumu (2), serca; hardość hamować, nasiáć, odrzucić, podnieść, skruszyć, (s)łłumić (2), strudzić, łłoczyć, ujęć, (u-, s)krocić (4).

Szeregi: »ambicyja abo hardość« (1): dziwuie łię Cefárzu y żáłuię/ iż pokoy kołciólá powłzechnego od Bogá przywrocony/ zás znowu Duch ámbicyey ábo hárdości płuie. SkarJedn 187.

»hardość i gorna myśl (*a. gorność*)« [szyk 1 : 1] (2): Niech do mnie Pánie żadna hárdosć y gorna myśl przyłtępu nie ma *LatHar* 606, 592.

»hardość i (*a*) nadętość« = *arrogantia et insolentia* *Modrz* (3): Iedná przyczyná/ áby poháníł hárdosć á nádętość ludzi fwiátá tego *RejPos* 4; *ModrzBaz* 15; *NiemObr* 41.

»proźność i hardość« (1): A což z íproźności y hárdosći rozumu co świegotác/ iáko wielka śmiáłość y niewczćiwosć rzeczom Bozkim z tego roście? *SkarKaz* 278b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»pycha, (*a, i*) hardość; pycha z hardością« = *superbia, arrogantia* *Modrz* [szyk 10 : 3] (12; 1): A drugi bogacz łáfiad iego miał ich tyfiącmi/ á wždy czyniácz dofyc pyłze á hárdosći fwoiey/ bieżał á wydárł onę owieczkę onemu to vbogiemu człowiekowi *RejPos* 164, 264v; *WujJud* 34v, 116v; *RejPosWstaw* [21²]; *ModrzBaz* 15; *SkarŻyw* 164, 483; *ReszPrz* 65, 97, 109; *GrabowSet* D4v; *SkarKaz* 515b.

»hardość a wielkie rozumienie (*a. trzymanie*) o sobie« (2) : Symonides obaczawayác yego hárdosć á wyełkye o łobye trzymánye/ rzekł *GliczKsiąż* F5v; *GórnDworz* N3.

»hardość i wyniosłość« (1): Iedni áby chowáli/ y zá bogi pieniądze mieli: drudzy áby hárdosći fwey y wyniosłości/ vtrátami y proźnościami dofyc czynili. *SkarKazSej* 704b.

»hardość i zuchwalstwo« (1): Toć tu dáleka od hárdosći y zuchwálftwá śmiáłego/ żeby nád łobą pánem nie mieli chćiec mieć Bogá *CzechEp* 206. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

W przen (1) : Duch wilka onego piekielnego Antychryftá/ roftárgiwa/ y rozdziela/ y wízelkiewy nieftworności przyczyná iest: iáko pierwłzy Apołtátá y miłtrz wízytkiewy pychy y głowá hárdosći *SkarJedn* 19.

Synonimy: *bujność, buta, butliwość, butność, chełpa, chępienie, chełpliwość, chlubienie, chłuba, dufanie, duma, gorność, nadętość, podniesienie, proźność, pycha, wyniosłość, zuchwalstwo.*